

Grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik bij mensen met een verstandelijke beperking

Mensen met een verstandelijke beperking hebben vaak te weinig kennis van het eigen lichaam, doordat ze hierover niet of onvoldoende geïnformeerd zijn. Ook verkeren zij doorgaans niet in een omgeving waarin zij de kans krijgen zich op verantwoorde wijze seksueel te ontwikkelen.

Grootste probleem is dat er is bijna altijd sprake is van een disharmonie. Die tussen enerzijds het ervaren van fysieke prikkels van binnenuit het lichaam en impulsen van buitenaf en anderzijds de ontwikkelingsbarrière waarin een volwassen volgroeide cliënt het verstandelijke ontwikkelingsniveau heeft van een jong kind. Hierdoor hebben zij vaak een vertekend beeld ontwikkeld over seksualiteit/intimiteit, waardoor er gemakkelijk grensoverschrijdend gedrag wordt vertoond en hierdoor de privacy terugkerend wordt geschonden.

De doelgroep komt in haar of zijn leven in contact met veel verschillende begeleiders. Ter illustratie: iedere begeleider mag in wezen cliënten douchen. Van cliënten wordt ook verwacht dat zij zich van kleding ontdoen in het bijzijn van de begeleiders, ook wanneer het gaat om stagiaires of invalkrachten die slechts een dagje meedraaien. Wanneer je dit je gehele leven meemaakt, hoe kun je dan je grenzen aangeven aan iemand die grensoverschrijdend gedrag vertoont?

De vertekende werkelijkheid van de TV-wereld

Recent onderzoek heeft aangetoond dat 60% van de verstandelijk beperkten ooit te maken heeft gehad met seksueel misbruik, uiteenlopend van ongewenste aanrakingen tot verkrachting. Voor de hand liggend is te denken dat het slachtoffer misbruikt wordt. Echter, de misbruiker is ook vaak slachtoffer, doordat hem of haar niet duidelijk is dat hij of zij grensoverschrijdend gedrag vertoont. Uit ditzelfde onderzoek komt naar voren dat zowel goede voorlichting als het creëren van een grotere weerbaarheid bij cliënten kunnen bijdragen aan het voorkomen van seksueel misbruik. Vanuit de overheid zijn zorginstellingen dan ook wettelijk verplicht om aandacht te besteden aan seksuele voorlichting.

Anders durven en leren kijken, dit is waar ik mensen in mijn trainingen bewust van maak. Bedenk je wat het doel is van die kus of die knuffel. Wie geef je deze en bij wie doe je dit nog meer gevraagd dan wel ongevraagd? Denk eens aan die leuke, populaire TV-presentator die zo terloops een knuffel geeft aan het gezellige meisje met Down syndroom. Hij doet dat doorgaans niet met de gemiddelde andere gasten in zijn programma, dat vindt hij ongepast. Dat geeft een vertekening van de werkelijkheid: het vrijelijk knuffelen hoort er bij, net als op TV. Zo ziet de echte wereld eruit in de ogen van de kijker met een verstandelijke beperking.

Van dit soort voorbeelden raakt menig begeleider in de war. Deze denkt vaak net zo: ik mag hem of haar toch wel een kus geven, het is nog maar net een kind van vier. Dat biedt troost.

Voorlichting

Ik geef voorlichting aan cliënten, ouders, leerkrachten en verzorgers over intimiteit, seksualiteit en weerbaarheid. Weerbaarheid van de cliënt vormt daarbij de hoofdmoot. Ook het spiegelen van eigen normen en waarden over omgangsvormen door kring van betrokkenen: wat hoort en wat hoort niet is voor iedereen verschillend.

Ik hoor vaak: “ Oh, dat is helemaal niet aan de orde, hij is emotioneel pas een kind van vier.” Of: “Het gebeurt toch niet, want ik heb nog nooit iets gezien.”
Grootste probleem is dat we er niet over praten, het staat onderaan de agenda, het is taboe, we hebben het er pas over wanneer er pas echt onraad is.

‘Mag ik van jou?’

Er is veel voorlichtingsmateriaal voor handen, maar om dit vaak lastige gespreksonderwerp op een interactieve speelse manier bespreekbaar te maken, heb ik mijn ervaringen op het gebied van kwetsbaarheid/weerbaarheid gebundeld in twee voorlichtingsspellen met de titel "Mag ik van jou?". Deze zijn zeer toegankelijk, laagdrempelig, herkenbaar en interactief.

Ik heb geprobeerd drempels te verlagen. Het doel van de spellen is cliënten te leren bewustere keuzes te kunnen maken, waardoor misbruik of grensoverschrijdend gedrag zal verminderen en ook begeleiders en ouders met minder handelingsverlegenheid over het onderwerp kunnen praten. Het spel spelen roept een ongedwongen sfeer op waardoor ruimte ontstaat om te peilen welke kennis zij hebben over de onderwerpen. Tevens is er ruimte voor humor en hilariteit.

Irene König – Trainer, coach en ontwikkelaar voorlichtingsspellen ‘Mag ik van jou?’

I: <http://kompazirenekonig.nl>

T: <https://twitter.com/trainerIrene>

L: <https://nl.linkedin.com/in/irenekonig/nl>

F: <https://www.facebook.com/magikvanjou?fref=ts>